

potuit maledicta jactare. Quanquam tanta manifestatione clarent quæ dicturus sum, ut etiam si studio partium et odio mei vestrae mentes a me alienentur, tantummodo si utraque legatis, certe apud vosmetipsos in cordibus vestris verum me dixisse fateamini.

XVI. Ego enim respondens primæ parti scriptorum ejus ¹, quæ tunc in manus meas venerat, prætermissio convicioso et sacrilego multiloquio, ubi ait: « Bis baptismum nobis objiciunt ii, qui sub nomine baptismi animas suas re lavacro polluerunt, quibus equidem obscenæ sordes cunctæ mundiores sunt; quos perversa munditia aqua sua contigit inquinari: » illud quod sequitur tenui discutiendum et refellendum, quod ait: « Conscientia namque dantis attenditur, quæ abluat accipientis. » Et quæsi, unde abluendus sit qui accipit baptismum, cum dantis polluta conscientia est, et hoc ille qui est accepturus ignorat?

XVII. Legite nunc ejus copiosissima maledicta, quæ in me inflatus et iratus effudit; et videte utrum quærenti mihi responderit, unde sit abluendus qui accepit baptismum, cum dantis polluta conscientia est, et hoc ignorat accipiens. Obsecro vos, quærite attente, omnes excutite paginas, omnes dinumerate versiculos, omnia verba versate, omnes syllabas enucleate; et dicite mihi, si inveneritis, ubi responderit, cum dantis conscientia polluta est, unde sit ejus abluenda qui hoc accepturus ignorat?

XVIII. Quid enim ad rem pertinuit, quia verbum addidit, quod a me diceret fuisse subtractum, atque ita se scripsisse contendit: « Conscientia namque sancte dantis attenditur, quæ abluat accipientis. » Nam ut noveritis non a me fuisse subtractum, nihil inquisitionem meam impedit additum, nihil ejus sublevat defectionem. Ad ipsa

¹ Vide supra, lib. 1, cap. 1.

enim verba rursus interrogo, et utrum responderit quæro: « Si conscientia sancte dantis attenditur, quæ abluat accipientis, » und abluatur accipientis conscientia, quando dantis maculosa conscientia est, et hoc accepturus ignorat? Ad hoc responderi flagitate, neminem relicta causa conviciose alienari permittite: « Si conscientia sancte dantis attenditur, » videte quia non dixi: conscientia dantis; » sed addidi: « sancte dantis: » « Si conscientia, inquam, sancte dantis attenditur, quæ abluat accipientis; » unde igitur abluendus est, qui accipit baptismum, cum dantis polluta conscientia est, et hoc ille qui est accepturus ignorat?

XVIII. Eat nunc, et anhelis pulmonibus ac turgidis faucibus me tanquam dialecticum criminetur: imo non me, sed ipsam dialecticam velut mentiendi artificem in populare judicium ream devocet, et in eam quamlibet fragosissimo strepitu advocati forensis ora distendat. Dicat quidquid vult apud imperitos, unde stomachentur docti, illudantur indocti. Me propter rhetoricam, Tertulli oratoris, a quo accusatus est Paulus ¹ vocabulo denotet: sibi propter advocationem, in qua potentiam quondam suam jactat, Paracliti nomen imponat, atque ob hoc se cognominalem Spiritus sancti, non esse, sed fuisse deliret. Manichæorum immunditias libentissime exaggeret, easque in me latrando detorquere conetur. Ignotorum mihi et notorum gesta recitet damnatorum, et quod ibi amicus quondam meus magis ad defensionem suam me nominavit absentem, in calumniam præjudicati criminis, nescio quo novo et suo jure, convertat. Titulos epistolarum mearum a se vel a suis, sicut eis placuit, inscriptos legat, et tanquam me in eis comprehendisse se gestiat: confitentem eulogias panis simpliciter et hilariter datas, ridiculo no-

¹ Act. xxiv, 1.

mine venenosæ turpitudinis ac furoris infamet, et de vestro corde tammale sentiat, ut amatoria maleficia data mulieri, maritonon solum conscio, verumetiam favente, credi sibi posse præsumat. Quod de me adhuc presbytero scripsit iratus ordinator futurus episcopatus mei, velit valere adversus me: quod autem a sancto concilio de hoc quod in nos ita peccavit, veniam petivit et meruit, nolit valere pro me; ita christianæ mansuetudinis et præcepti evangelici vel nescius vel oblitus, ut etiam quod fratri ut sibi ignosceretur humiliter postulanti clementer ignotum est, criminetur.

XX. Pergat etiam sermone multiloquo, sed plane vaniloquo, in ea quæ prorsus ignorat, vel in quibus potius abutitur ignorantia plurimorum: et ex confessione cujusdam fœminæ, quod catechumenam se dixerit Manichæorum, quæ sanctimonialis in Catholica fuerit, quod ei placet de illorum baptismo dicat, et scribat, nesciens, aut nescire se fingens, non illic ita appellari catechumenos tanquam eis baptismus quandoque debeat; sed eos hoc vocari, qui etiam Auditores vocantur, quod videlicet tanquam meliora et majora præcepta observare non possint, quæ observantur ab eis quos Electorum nomine discernendos et honorandos putant. Me etiam presbyterum fuisse Manichæorum, vel falsus vel fallens, mirabili temeritate contendat. Verba tertii libri Confessionum mearum, quæ per se ipsa, et de multis ante et postea dictis manifestissima sunt legentibus, sub quo ei videtur intellectu proponat atque arguat. Furem me denique verborum suorum, quod duo subtraxerim, tanquam eis repositis victor exultet.

XXI. In his certe omnibus, sicut legendo cognoscere vel recognoscere poteritis, impetum quidem linguæ suæ quo libuit ambitu jactationis exercuit: nusquam tamen dixit, unde abluatur accipientis conscientia, cum maculo-

sam dantis ignorat. At ego inter strepitum vel post strepitum ejus grandem, et nimis ut putat ipse terribilem, lente, ut dicitur, et bene hoc ipsum repeto, et ut respondeatis¹ exposco. « Si conscientia sancte dantis attenditur, quæ abluat accipientis, » unde est abluendus, qui maculosam conscientiam dantis ignorat? Et per totam ejus epistolam ad hoc non invenio aliquid dictum.

XXII. Nam fortasse dicet mihi aliquis vestrum: Hæc omnia quæ dixit in te, ad hoc valere voluit, ut te deformaret, ac per te illos quibus communicas, ne ulterius aliqujus momenti esse te existiment, vel ipsi, vel ii quos ad vestram communionem traducere niteris. Cæterum ex quo proposuit verba Epistolæ tuæ, ex illo considerandum est, utrum nihil ad illa responderit. Ita ergo faciamus: ex ipso prorsus loco scripta ejus consideremus. Excepto ergo proœmio quo volui animum præparare lectoris, et pauca ejus verba prima contumeliosa magis quam ad rem pertinentia præterire: « Ait², inquam, Conscientia namque dantis attenditur, quæ abluat accipientis. Quid si lateat dantis conscientia, et fortasse maculosa sit, quomodo poterit accipientis abluere conscientiam, si, quemadmodum dicit, conscientia dantis attenditur, quæ abluat accipientis? Si enim dixerit ad accipientem non pertinere quidquid mali latuerit in conscientia dantis, ad hoc valebit fortasse illa ignorantia, ut de conscientia baptizatoris sui non possit nesciens maculari. Sufficiat ergo, ut alterius maculosa, cum ignoratur, non maculet: numquid autem etiam abluere potest? Unde igitur abluendus est qui accipit baptismum, cum dantis polluta conscientia est, et hoc ille qui est accepturus ignorat? præsertim cum addat et dicat: Nam qui fidem a perfido sumpserit, non fidem percipit, sed reatum? »

¹ Forte respondere. — ² Vide supra, lib. 1, cap. 1.

XXIII. Hæc omnia verba Petilianus ex litteris meis refellenda proposuit : videamus ergo utrum refellerit, utrum omnino responderit. Addo enim verba, quæ me subtraxisse calumniatur, et eadem ipsa sic repeto, ut etiam brevius. Addendo enim hæc duo verba, etiam ad brevitatem propositionis hujus me plurimum adjuvit. « Si conscientia sancte dantis attenditur, quæ abluat accipientis, et qui fidem sciens a perfido sumpserit, non fidem percipit, sed reatum ; » unde abluatur accipientis conscientia, cum maculosam dantis ignorat ; et cum fidem nesciens sumit a perfido, rogo unde abluatur ? Dicat nobis, non eat in aliud, non obtendat nebulas imperitis. Postremo saltem multis et anfractuosus circuitibus interpositis et peractis, tandem aliquando dicat nobis, unde abluatur accipientis conscientia, quando maculosa perfidi baptizantis occulta est, « si conscientia sancte dantis attenditur quæ abluat accipientis, et qui fidem sciens a perfido sumpserit, non fidem percipit, sed reatum ? Nesciens enim sumit a perfido non habente conscientiam sancte dantis, sed maculosam et occultam : unde ergo abluatur ? unde ergo percipit fidem ? Si enim nec tunc abluatur, nec tunc percipit fidem, cum baptizator perfidus et maculosus occultus est ; cur eo postea prodito atque damnato, non denuo baptizatur, ut abluatur fidemque percipiat ? Si autem illo perfido et maculoso occulto iste abluatur et percipit fidem ; unde abluatur, unde percipit, ubi non est conscientia sancte dantis, quæ abluat accipientis ? Hoc dicat, ad hoc respondeat, unde abluatur ? unde percipit, « si conscientia sancte dantis attenditur, quæ abluat accipientis ; » et hæc ibi non est, quando baptizator maculosus et perfidus latuit ? Nihil ad hoc responsum est omnino.

XXIV. Sed ecce angustatus in causa, rursum in me impetum facit nebulosum atque ventosum, ut veritatis

serenitas obscuretur, et fit summa inopia copiosus, non vera dicendo, sed maledicta inania non emendo. Tenete sane intentissime atque fortissime quid debeat respondere, id est, unde abluatur accipientis conscientia, cum maculosa dantis occulta est : ne forte hoc vobis e manibus flatu ejus excutiat, vosque ipsi sermonis turbidi caliginosa tempestate rapiamini, ut vel discessum vel quo redeundum sit omnino nesciatis. Et videte hominem vagari qua potest, dum pro negotio quod suscepit, stare non potest. Videte quam multa dicat, non habendo quod dicat. « Dicit me labi lubricum, sed teneri : nec destruere, nec confirmare quod objicio, incerta pro certis excogitare, non permittere legentes quæ vera sunt credere, sed facere ut altius dubia suspicentur. Dicit me Academici damnabile ingenium habere Carneadis ¹. » Conatur etiam insinuare quid Academici sentiant de falsitate vel fallacia sensus humani, etiam in his omnino quid loquatur ignorans. « Dici ab eis asserit, nives nigras esse cum albæ sint, nigrumque argentum, turrem rotundam vel teretem videri cum angulosa sit, remum in aqua fractum cum sit integer. » Et hoc totum propterea, quoniam cum dixisset, « Conscientia dantis vel sancte dantis attenditur, quæ abluat accipientis : » contra ego dixi, « Quid si lateat dantis conscientia, et fortasse maculosa sit ? » Istæ sunt nives nigræ, et argentum nigrum, et turris rotunda pro angulosa, et remus in aqua fractus pro integro ; rem quippe dixi quæ putari possit, et esse non possit, ut lateat dantis conscientia, et fortasse maculosa sit.

XXV. Et sequitur se, et clamat. « Quid est, » Quid

¹ De Carneadis ingenio Lactantius, lib. v, cap. 14, qui legatum eum Romam ab Atheniensibus missum, ibi pro justitia primum, tum postera die contra justitiam dixisse memorat, sicque in utrum disserere solitum, ut alios quilibet asserentes posset refutare.

si? « quid est, » fortassis? « nisi incerta et inconstans hæsitatio dubitantis, de qua ille tuus ait : « Quid si nunc redeo ad illos qui aiunt, Quid si nunc cœlum ruat¹? » Hoc cœline quod dixi, « Quid si lateat dantis conscientia, et fortassis maculosa sit, « tale est ac si dixerim, « Quid si nunc cœlum ruat? » Dictum est utique : « Quid si ; quia fieri potest ut lateat, fieri potest ut non lateat : nam quando ignoratur quid cogitet, vel quid admiserit, latet utique accipientem dantis conscientia ; quando autem peccatum ejus manifestatur, non latet. Dictum est, « et fortasse maculosa sit ; » quia fieri potest ut lateat et munda sit, et rursus fieri potest ut lateat et maculosa sit. Ideo, Quid si ; » ideo, « fortasse. » Numquid huic simile est : « Quid si nunc cœlum ruat? » O quoties et convicti et confessi sunt homines se maculosas et adulterinas habuisse conscientias, cum ab eis baptizarentur ignari, posteaquam manifestato scelere degradati sunt, et tamen cœlum non ruit. Quid hic facit Pilus et Furius, qui contra justitiam injustitiam defenderunt? Quid hic facit atheus Diagoras, qui esse Deum negavit, ut de illo videatur prædixisse Propheta : « Dixit stultus in corde suo : Non est » Deus²? » Quid hic isti faciunt? ut quid nominati sunt, nisi ut intervenirent pro homine non habente quid dicat ; ut dum de his saltem aliquid sine causa dicitur, agi causa videatur, et ad quod non responsum est, responsum esse credatur.

XXVI. Postremo si duo vel tria verba ista, « Quid si, et fortasse, » usque adeo sunt intolerabilia, ut propter illa excitarentur olim dormientes Academici, et Carneades, et Pilus, et Furius, et Diagoras, et nives nigræ, et ruina cœli, et cætera similiter insana et absurda : removeantur de medio. Neque enim re vera sine his non potest dici quod

¹ Terent. in Heaut. act. iv, scen. 4. — ² Psal. xxi, 1.

volumus. Ecce sufficit quod paulo post ita positum est, et ab ipso ex meis litteris interpositum¹ : « Unde igitur abluendus est qui accipit baptismum, cum dantis polluta conscientia est, et hoc ille qui est accepturus ignorat? » Nempe hic non est : « Quid si, et fortasse. » Respondeatur ergo. Attendite, ne forte in eo quod sequitur, ad hoc respondeat : « Sed ego te, inquit, cavillantem ad fidem credendi constringo, ne ulterius evageris. Quid argumentis stultitiæ avertis erroribus vitam? Quid fidei rationem de rebus irrationabilibus turbas? Hoc uno verbo te teneo et convinco. » Hæc Petilianus dixit, non ego. Ista ex epistola Petiliani sunt ; sed cui verba jam duo illa, quæ me abstulisse insimulat, addidi, et nihilominus ostendi inquisitionis meæ, cui non respondet, multo brevius et enodatius fixam stare sententiam. Certe hæc illa duo sunt, « sancte et sciens ; » ut non sit videlicet « conscientia dantis, » sed « conscientia sancte dantis ; » et non sit, « qui fidem a perfido sumpserit, » sed « qui fidem sciens a perfido sumpserit. » Quæ quidem verba non subtraxeram, sed in codice qui mihi datus erat non inveneram. Fieri autem potest, ut mendosus fuerit : neque enim et hoc incredibile est, ut etiam hinc mihi Academica excitetur invidia, et tale asseratur esse quod dixi, codicem fuisse mendosum, quale si dicerem nives nigras. Ut quid enim ei rependo temerariam suspensionem, ut dicam, quod ipse post addiderit, qui me subtraxisse confinxit : cum possit istam mendositatis notam sine mea maledica temeritate codex qui non irascitur sustinere?

XXVII. Et illud quidem primum, id est, « sancte dantis, » omnino non impedit inquisitionem meam, qua ille vehementer urgetur, utrum ita dicam : « Si conscientia dantis attenditur : an vero ita : Si conscientia sancte

¹ Vide supra, lib. 1, cap. 2.

dantis attenditur, quæ abluat accipientis; » unde agitur abluendus est qui accipit baptismum, si dantis polluta conscientia est, et hoc ille qui est accepturus ignorat? Illud autem alterum quod additur, « sciens, » ut non dicatur: « Qui fidem a perfido sumpserit; » sed, « Qui fidem sciens a perfido sumpserit, non fidem percipit, sed reatum: » fateor, tanquam dasset, me nonnulla dixisse, quorum jacturam facile patior; quoniam magis moram meæ facilitati afferebant, quam adjutorium facultati. Quanto enim expeditius, quanto planius et brevius sic interrogo: « Si conscientia sancte dantis attenditur, quæ abluat accipientis; et, Qui fidem sciens a perfido sumpserit, non fidem percipit, sed reatum; » unde abluitur, quem latet non sancte dantis maculosa conscientia, et unde veram percipit fidem, qui nesciens baptizatur a perfido? Dicatur unde, et ibi omnis causa baptismi patebit, ibi totum quod quæritur elucebit; sed si dicatur, non si tempus maledicendo finiatur.

XXVIII. Quidquid ergo de duobus istis verbis vel detractis calumniatur, vel additis gloriatur, nihil interrogationem meam impedire perspicitis, cui quid respondeat ille non inveniens, ne tamen taceat, irruit identidem in personam meam; dicerem, recedens a causa, si omnino accessisset ad causam. Quippe quasi de me agatur, et non de Ecclesiæ vel baptismi veritate, « ideo me dicit subtractis illis duobus verbis argumentatum, ut quasi conscientiae meæ non obsit, quod inquinatoris, » ut dicit, « mei sacrilegam ignoravit conscientiam. » Quod si ita esset, verbum illud quod positum est, « sciens, » additum mihi potius prodesset, et obsesset ablatum. Si enim me ita defendi voluissem, ut baptizatoris mei putare ignorasse conscientiam, pro me locutum acciperem Petilianum: quando non utcumque ait, « Qui fidem a perfido sumpse-

rit; » sed, « Qui fidem sciens a perfido sumpserit, non fidem percipit, sed reatum: » ut hinc ego non me reatum, sed fidem percepisse jactarem; quia dicerem, Non ego sciens a perfido accepi, sed homo conscientiam dantis hominis ignoravi. Videte itaque, et numerate, si potestis, quanta superflua loquatur ad unum « Ignoravi, » quod me proponit dixisse, cum hoc omnino non dixerim: quia nec de me agebatur, ut discerem, nec aliquid criminis in eo qui me baptizavit apparuit, ut ejus me ignorasse conscientiam, pro mea defensione cogerer dicere.

XXIX. Et tamen iste, ne respondeat ad ea quæ dixi, proponit sibi quod non dixi; et avocat homines ab intentione debiti sui; ne id quod respondendum est exigatur; interponit sæpe, « Ignoravi, inquam: » et respondit, « Sed si ignorares: » et quasi convincit, ne mihi liceat dicere: « Ignoravi. Commemorat « Mensurium, Cæcilianum, Macarium, Taurinum, Romanum, et eos contra Ecclesiam Dei fecisse affirmat, quæ ignorare non possem, eo quod Afer sim, et etate pene jam senex: » cum, sicut audio, Mensurius in communionis unitate defunctus sit, antequam se scinderet pars Donati: causam vero Cæciliani legerim, quod ad Constantinum ipsi detulerint, et ab Episcopis quos ille Imperator iudices dederat, et semel et iterum, et ab ipso rege illis ad eum appellantibus etiam tertio fuerit absolutus. Macarius vero et Taurinus et Romanus, quidquid vel judiciaria vel executoria potestate adversus eorum obstinatum furorem pro unitate fecerunt, secundum leges eos fecisse constat; quas iidem ipsi, causam Cæciliani ad Imperatoris iudicium deferendo, contra se ferri exerique coegerunt.

XXX. Inter multa etiam prorsus ad rem non pertinentia dicit, « Messiani proconsulis sententia me fuisse percussum, ut ex Africa fugerem: » et propter hoc falsum,

(quod si non ipse confinxit, certe malevolis fingentibus malevole credit), quam multa alia falsa consequenter, non utcumque dicere, sed etiam scribere mira temeritate non timuit: cum ego Mediolanum ante Bautonem consullem venerim, eique consuli Kalendis Januariis laudem in tanto conventu conspectuque hominum, pro mea tunc rhetorica professione recitaverim, et ex illa peregrinatione jam post Maximi tyranni mortem Africam repetiverim; Manichæos autem Messianus proconsul audierit post consulatum Bautonis, sicut dies Gestorum ab odem Petiliano insertus ostendit. Quæ si dubitantibus vel contra credentibus probare necesse esset, multos possem claros in sæculo viros testes locupletissimos adhibere totius illius temporis vitæ meæ.

XXXI. Sed quid ista requirimus? quid et patimur superfluas moras, et facimus? Numquid hinc inventuri sumus, unde sit accipientis abluenda conscientia, qui maculosam dantis ignorat; fidemque unde percipiat, qui nesciens baptizatur a perfido: quod sibi Petilianus cum ex Epistola mea tanquam ad respondendum proposuisset, quidquid voluit aliud locutus est, quam id quod causa poscebat? Quoties dixit: « Si ignorares: » quasi ego dixerim, quod nunquam dixi, mei baptizatoris me ignorasse conscientiam. Et aliud nihil egisse visus est ore maledico, quam ut me mala eorum apud quos baptizatus, et quorum communione sociatus sum, non ignorasse, convincere videretur: satis utique intelligens quia ignorantia me non faceret reum. Ecce ergo si ignorarem, sicut toties repetivit, procul dubio ab eis omnibus malis innocens essem. Unde ergo abluerer, qui conscientiam non sancte dantis ignorans criminibus ejus impediri minime possem? Unde perciperem fidem, qui nesciens a perfido baptizarer? Non enim frustra, « Si ignorares, »

toties repetivit, nisi ne me putari sineret innocentem, procul dubio judicans quod nullius innocentia violatur, si nesciens fidem sumit a perfido, et maculosam conscientiam non sancte dantis ignorat. Dicat ergo unde tales abluantur, unde fidem percipiant, non reatum? Sed non vos fallat: dicat; non multa dicendo nil dicat, aut nil dicendo potius multa dicat. Deinde, quod in mentem venit, et prætereundum non est, si ego propterea reus sum, quia non ignoravi, ut secundum ipsum loquar; ideo autem non ignoravi, quia et Afer sum, et ætate pene jam senex: saltem pueri cæterarum toto orbe terrarum non sint rei, qui nec gente nec ætate ista vestra objecta seu vera, seu falsa nosse potuerunt; qui tamen, si in vos inciderint, sine ullo respectu rebaptizantur.

XXXII. Sed nunc ista non quærimus: illud potius respondeat (quod ne respondere cogatur copiosissime alienatur), unde abluatur accipientis conscientia, qui maculosam dantis ignorat, « si conscientia sancte dantis attenditur, quæ abluat accipientis; » et unde percipit fidem, qui nesciens baptizatur a perfido, « si quisquis fidem sciens a perfido sumpserit, non fidem percipit, sed reatum. » Omissis ergo ejus maledictis, quæ in me sine ulla sana consideratione jactavit, adhuc attendamus ne forte hoc quod exposcimus in consequentibus dicat. Libet autem intueri, quam garrulus ea proposuerit, quasi facillime convulsurus et eversurus. « Sed ad illud, inquit, tui fantasmatis argumentum, quo quemcumque baptizas verbis tibi pingere visus es, redeamus. Imaginari enim te veri similia decuit, qui non vides veritatem. » Hæc verba sua prolocutus est Petilianus, verba mea propositurus. Deinde subjunxit¹: « Ecce, inquis, stat perfidus baptizaturus, at ille qui baptizandus est, perfidiam ejus ignorat. » Non totam dixit

¹ Vide supra, lib. I, cap. 2.

propositionem atque interrogationem meam, et mox ipse interrogare me cœpit, dicens : « Quis est iste, aut unde prosiluit quem proponis? Cur tibi videris videre quem simulas, ne videas eum quem videre ac discutere diligentissime debeas et probare? Sed quia intelligo te ignorare ordinem sacramenti, hoc tibi breviter dico : et tu baptismam discutere, et ab eo discuti debuisti. » Quid est quod expectabamus? Ut diceret, unde abluatur accipientis conscientia, qui maculosam non sancte dantis ignorat, et unde fidem non reatum percipiat, qui baptismum nesciens a perfido sumpserit. Ecce audivimus baptismam debere diligentissime discuti ab eo, qui vult fidem percipere, non reatum, ut inveniatur conscientiam sancte dantis, quæ abluat accipientis. Nam qui non discussit, et nesciens a perfido acceperit, eo ipso quod non discussit, maculosamque dantis ignoravit conscientiam, non fuit unde fidem perciperet, non reatum. Quid ergo adjuvit, quod pro magno addidit, « sciens, » quod me subtraxisse calumniatus est? Cum enim noluit ita dici : « Qui fidem a perfido sumpserit, non fidem percipit, sed reatum : » videtur aliquam spem reliquisse nescienti. Nunc vero cum interrogatur, unde percipiat fidem, qui nesciens baptizatur a perfido : respondit eum discutere debuisse baptismam : procul dubio miserum nec ignorare permittit, non inveniendum unde fidem possit accipere, nisi spem suam in homine baptizante posuerit.

XXXIII. Hoc est quod exhorremus in vobis, hoc est, quod damnat divina sententia, veracissime ac manifestissime clamans : « Maledictus omnis qui spem suam ponit in » homine¹. » Hoc est quod apertissime prohibet sancta humilitas et charitas Apostolica, clamante Paulo : « Nemo » gloriatur in homine². » Hoc est quod in nos inanium ca-

¹ Jerem. xvii, 5. — ² 1 Cor. iii, 21.

lumniarum et acerrimorum maledictorum crebrescit impetus, ut quasi everso homine nulla spes remaneat eorum, quibus verbum Dei et sacramentum pro dispensatione nobis credita ministramus. Respondemus eis : « Quo » usque apponitis super hominem? » Respondet eis catholica veneranda societas : « Deo subjicietur anima mea, ab » ipso enim salutare meum. Etenim ipse est Deus meus, susceptor meus : non emigrabo[?]. » Nam quæ alia causa fuit istis emigrandi de domo Dei, nisi quia vasa facta in contumeliam, sine quibus illa usque ad diem iudicii non erit, finxerunt se ferre non posse; cum tamen hoc magis ipsi fuisse, et aliis calumniose objecisse, gestis atque conscriptis tunc rebus appareant : de quibus in contumeliam factis, ne propter illa de domo magna, quæ magno patri-familias una est, perturbatus emigret, dicit Dei servus, et bonus fidelis vel fidem in baptismo percepturus, quod paulo ante commemoravi : « Nonne Deo subjicietur anima » mea? » Deo utique, non homini. Ab ipso enim salutare meum, non ab homine. Iste autem non saltem tunc Deo daret abluendum mundandumque hominem, quando maculosa conscientia non sancte dantis occulta est, et fidem nesciens quisquis sumit a perfido. « Hoc, inquit, tibi breviter dico, et tu baptismam discutere, et ab eo discuti debuisti. »

XXXIV. Obsecro vos, huc advertite : ego quæro, unde abluatur accipientis conscientia, cum maculosam non sancte dantis ignorat, si conscientia sancte dantis attenditur, quæ abluat accipientis; et unde accipiat fidem, qui nesciens a perfido baptizatur, si quisquis fidem sciens a perfido sumpserit, non fidem percipit, sed reatum : et ille mihi respondet, discutiendum esse et baptizatorem et baptizandum. Et ad hoc probandum, unde quæstio nulla est,

¹ Psal. xli, 2.

adhibet exemplum Joannis, quod eum discusserint, qui ab eo quæsierunt quem se esse diceret¹, quod ipse quoque discusserit eos quibus ait: « Generatio viperarum, » quis vobis ostendit fugere ab ira ventura²? » Quid hoc ad rem; quid hoc ad causam? Deus Joanni perhibuerat testimonium excellentissimæ sanctitatis prophetia præclarissima præcedente, et quando conceptus, et quando natus est. Quærebant autem illi jam credentes esse sanctum, quemnam se diceret esse sanctorum, vel utrum ipse esset sanctus sanctorum quod est Christus Jesus. Tanta quippe gratia illi habebatur, ut continuo crederetur quidquid de se ipse dixisset. Si autem hoc exemplo asseritur quilibet nunc discutiendus esse baptista, quidquid de se quisque dixerit, credendus erit. Quis est autem fictus, quem fugit utique, sicut scriptum est, Spiritus sanctus, quin de se optime credi velit, atque id agat quibus verbis potuerit³? Jam ergo cum fuerit interrogatus quisnam sit, et responderit se esse Dei fidelem dispensatorem, nec cujusquam criminis macula pollutam habere conscientiam, hæc erit tota discussio, an etiam mores ejus et vita diligentius intuenda est? Ita sane: sed non hoc scriptum est fecisse illos, qui Joannem in deserto Jordanis interrogaverunt quis esset⁴.

XXXV. Unde hoc exemplum ad rem de qua agitur omnino non pertinet. Magis Apostolica illa sententia satis hanc inculcat curam, ubi ait: « Probestur primum, et sic » ministrent nullum crimen habentes⁵. » Quod cum sollicitè ac de more utrobique pene ab omnibus fiat, unde tam multi reprobi post tempus gestæ dispensationis hujus inventi sunt, nisi quia et humana diligentia plerumque fal-

¹ Joan. 1, 22. — ² Matth. III, 7. — ³ Sap. 1, 5. — ⁴ Joan. 1, 22. — ⁵ I Tim. III, 10.

litur, et nonnulli primum boni in deterius commutantur? Quæ cum tam crebro accidant, ut dissimulare aut oblivisci neminem sinant, quid est quod contumeliose nos breviter docet Petilianus, a baptizando discutiendum esse baptistam, quoniam quærimus, unde sit accipientis abluenda conscientia, cum maculosa non sancte dantis occulta est, si conscientia sancte dantis attenditur, quæ abluat accipientis? « Quia intelligo te, inquit, ignorare ordinem sacramenti, hoc tibi breviter dico, et tu baptistam discutere, et ab eo discuti debuisti. » O respondere! Circumstat eum in tam multis locis tanta hominum multitudo, quæ baptizata est ab eis, qui cum prius justi et casti viderentur, postea nudatis criminibus convicti atque dejecti sunt; et se putat evadere hujus interrogationis violentiam, qua quærimus, unde abluatur accipientis conscientia, quando maculosam non sancte dantis ignorat, si conscientia sancte dantis attenditur, quæ abluat accipientis; quia breviter discutiendus esset baptista. Nihil infelicius, quam non consentire veritati, qua ita quisque concluditur, ut exitum invenire non possit. Quærimus a quo accipiat fidem, qui nesciens a perfido baptizatur? Respondetur: « Discutere debuit baptizatorem suum. » Ergo quia non discutit eum et fidem etiam nesciens sumit a perfido, non fidem percipit, sed reatum? Cur itaque non denuo baptizantur, quos a proditis atque convictis, cum adhuc laterent, baptizatos esse constiterit?

XXXVI. « Et ubi est, inquit, quod addidi, sciens; ut non dicerem, Qui fidem a perfido sumpserit: sed, Qui fidem sciens a perfido sumpserit, non fidem percipit, sed reatum? » Percepit ergo fidem, non reatum, qui nesciens sumpsit a perfido: et ideo quæro unde perceperit. Ubi coarctatus respondet: « Discutere debuit. » Esto, debuit: non fecit, aut non valuit; quid de illo censetis? Ablutus